

# میجرلا ناطیشلا نم للهاب ذوعاً میجرلا ن محرلا الله مسب

ن اکما ی ناعم زا موس مسق ، ن یفرطلا ی واست

و یتقو و یتفصو و ا تناک یتاذ تارورضلا عیمجل یاقی ام هب دارید و ل معتسید دقم  
یل لبرقاً نکملا نم ی نعملا اذه ن لا یقباسلا ن بینعلا نم ناکملاً مساب قحاً و ه  
یعیطلا یسند ی واست ن اسنلا یباتکلاک بلسا و باجیلای ی فرط ن یب طسولا ل اح  
ط اهدع و اهدجو ی ل یقیناسنلا

زا تسا ترابع ناکما ی ناعم زا موس مسق  
ی ناعم هب ن یفرطلا ی واست ن آ . ن یفرطلا ی واست  
اب تسا نکم هک تسیند ی ن یفرطلا ی واست  
زا ی ضعب رد تسا نکم ای ، دز اسب مه ترورض  
هب ل ی دبت ای عانتما هب ل ی دبت ی واست نیا ، طیارش  
ثحبلاًصا ، ناکما زا مسق نیا رد . دوش ترورض  
هجوتم دع و فلاحم بناج زا ترورض بلسا زا  
هیللس هیضق ای هیتوبث هیضق رد قفاوم بناج هب  
ی فاصوا ی ور رظن ، ناکما نیا رد هکلب ، درادن  
رد و تلاماد زا ی ضعب رد فاصوا ن آ هک تسا  
دوشی م لصاد عوضوم ی ارب طیارش زا ی ضعب  
نیا رد هیتاذ ترورض مه ، هلسم نیا هطساو هب و  
هک ی فاصوا و تلاماد ن آ دننام درادن ی یاج ناکما  
ن آ ، ناکما نیا رد ام هک تسا تاذ مزاول زا  
عوضوم تایتاذ و تاذ مزاول و تلاماد و فاصوا  
ترورض روطنیمه و . میرواید میناوتی من ار  
تهجهب ، دوشی م چراخلحم نیا زا مه هیفصو  
ی اربل و محمن آ دوخ ، هیفصو ترورض رد هکنیا  
ی فصو هکی ترورض دراد ترورض عوضوم  
رد عیاصا ی ارب تکر دنام ، دشاب هتشاد دوجو  
مه هیتقو ترورض روطنیمه و . بتباتک تقو  
رد هک ، فوسک ای فوسخ دننام دوشی م ی فتم

و ضرراً نیدر مقلداً تلویح» رد ترور ضد ماگذه  
دوشی ملصاد فوسک «س مّشلا نید

و بتسا چراخه لئسم زا ،هثلاثتارور ضد نیا  
ی ضعبزاتسا ترابعن آهک دنامی مل اداک ی طقف  
دوجو فاصوا هکتیهام زای چراخه فاصوا زا  
و تاذ ی ارب ی ترور ضد هنوگچیه نیا و ،تسا  
ی ترور ضد و فصوصو طرشه بی ترور ضد و وطن یمه  
ن اکملاب ب تا ک دیز» لثم ،در اذت قو طرشه بی».

این امکانی که در اینجا می آوریم، این امکان به  
یک حالی می خورد که آن حال کتابت برای زید  
است. و هیچ ضرورتی در وراء حمل کتابت بر  
زید وجود ندارد. به این امکان، امکان اخص  
می گویند. در امکان اخص، اصلاً مسئله به ماهیت  
من حیث هی نیست، بلکه مسئله به ماهیت موجوده  
است، ولکن این ماهیت موجوده، اوصافی که بر  
آن مترتب می شوند، این اوصاف به یک قسمی  
هستند که اصلاً هیچگونه ضرورتی را شما  
نمی توانید برای آنها حمل کنید؛ نه ضرورت ذاتی  
را، مثل اینکه کتابت ذاتی برای زید نیست، زید  
در خیابان راه می رود و کتابت نمی کند، و نه  
ضرورت وصفی را، مثل اینکه کتابت در چنین  
حال به خصوصی برای زید ضرورت ندارد.  
حالا حرکت انگشتان برای زید ضرورت دارد  
در وقتی که دارد می نویسد، اما کتابت برای زید  
در چه شرایطی ضرورت دارد؟! در هیچ  
شرایطی! مگر اینکه دست زید را بگیرند و او را  
مجبور به نوشتن کنند، که این خارج از آن  
موضوع است. در این صورت موضوع کاتب،  
خود زید نیست بلکه شخص دیگری است. این

فاعل، فاعل بالجبر است، یعنی زید، این عمل را  
 بالجبر دارد انجام می‌دهد. و به شرط وقت هم  
 نیست که در يك وقت برای زید ضرورت داشته  
 باشد. این طور نیست، بلکه نفس این کتابت بدون  
 هیچ شرطی، در بعضی از احوان، وصف برای  
 زید واقع می‌شود. به این امکان، امکان اخص  
 می‌گویند. امکان اخص نزدیک‌تر است به امکان.  
 یعنی هیچ‌گونه علت و سببی در این وصف لحاظ  
 نمی‌شود که به واسطه آن علت و به واسطه آن  
 سبب در اینجا این وصف تحقق پیدا کند، یا  
 موصوف ما متصف به این وصف شود. حالا اگر  
 شخصی بگوید: این کتابت را که الان برای زید  
 می‌آورید و می‌گویید: «**ناکملاب تباتک دیز**  
**رارقل ومحم طرشه** ار عوضوم رگا، «**صذلاً**  
**صذاً ناکما** **أئسم** **تروصن** یارد، **دیهدب**  
**هکنیا تهجد** **بتسا** **هیرورض** **هئضقه** **هش** **تشگرد**  
**نآ** **ای**، **فصو** **ک** **یه** **عوضوم** **فاصتاً** **رد**  
**یه** **ای** **مینکی** **مظا** **وه** **وه** **ثید** **نم** **ار** **عوضوم**  
**هنوگچ** **امش** **ار** **تباتک** **ل** **اد** **رد** **دیز** **تباتک** **طرش**  
**«تباتک** **ل** **اد** **رد** **دیز»** **رد**؟ **دینکی** **م** **روصت**  
**ز** **ای** **در** **اد** **ترورض** **و** **ای** **ار** **ب** **تباتک** **ایا** **:مپیوگی**  
**ترورض** **:مپیوگی** **م** **اجنیا** **رد**؟ **تسا** **ن** **ناکملاب**  
**ل** **ومحم** **طرشه** **ترورض** **دوشی** **م** **نیا** **در** **اد**  
**عوضوم** **نیا** **هکی** **تباتک** **مظا** **ه** **ار** **عوضوم** **دوجو**  
**رد** **نیا** **ربان** **ب**، **مینکی** **مظا** **تسا** **نآ** **ه** **فصتم**  
**هیرورض** **هئضقه** **ک** **یه** **صذاً** **ن** **ناکما** **هئضقه** **اجنیا**  
**:دیوگد** **دیاند** **اجنیا** **رد** **امش** **رگید** **دوشی** **م** **لدبتم**  
**ءاوتسا** **عوضوم** **ه** **هسنلاب** **ی** **ل** **اد** **ر** **ه** **رد** **فصو**  
**:میتفگو** **میدرو** **آ** **ار** **فصو** **اجنیا** **رد** **در** **اد** **ن** **یفرطلا**

طرشهٔ ار عوضوم نوچه ی لو، «بُتاکُ دیز»  
 دراد هک ی دیز ن لاا ی نعید، میتفرگ رظنرد تباتک  
 وَا ناکم لِابِ بُتاکُ دیز» : مییوگی م ایآ دسیونیم  
 رگید تسا قرورضلاب ن لاا ب ذ؟ «قرورضلاب  
 هب وای ارب ن تشون نیا دراد ترورض ن لاا ی نعید  
 تباتک ل احرد ار دیز رگا ی نعید . تباتک طرشه  
 زاب : مییوگیب درادن ی نعیم رگید ، مینک روصت  
 ی نعید ؛ تیهام دوخ ظاحلهٔ رگم . تسا ناکم لِابِ  
 ی لو . تباتک ل ماوع و ل اء و ت اء زا رظن فرص  
 دیناوتیم امش ، دسیونیم دراد هک ی بتاک نیا ن لاا  
 . قرورضلاب بُتاکُ صخشد ن لاف ن لاا هک دییوگیب  
 ، دشند دیز ی ارب صخا ناکما کی ، تباتک نیا سپ  
 دوخهٔ ترورض ن او نء اجنیا رذن لاا تباتک ن وچه  
 . تسا هدرادگ رسد ربت ترورض جات ، هتفرگ  
 ، رظن هطقن نیا زا ، صخا ناکما رذن زاب امش  
 لِ اء ی ا ی اء و هجو چیه هب ن یفرطلا ءاوتسا  
 رظنرد دیهاوخب ار ی فصوص ره امش . دیرادن  
 تلاء هب هجوت اب فصوص نیا هرخلاب ، دیریگیب  
 رذن یفرطلا ءاوتسا . دوبدهاوخ ی رورض دش دوخ  
 ن م ار عوضوم دوخهٔ کنیا رگم ، درادن ی نعیم اجنیا  
 اب رگید نیاربان . دیریگیب رظنرد ی ه ی ه تید  
 ناکما رذن وچه . دنکی من ی قرف صاخ ناکما  
 ش لاء هب هجوت ن وذب ار عوضوم تاذ ، صاخ  
 ار فصوص کی عقاورد تقون آ ، میتفرگی م رظنرد  
 ناکما دشیم ناکما نیا ، میدرکی م لمد وای رپ  
 ار ی فصوص کی امش ، صخا ناکما رذن . صاخ  
 رذن عوضوم ی ارب دوشی من لاصا هک دیروآیم  
 اجنیا رذن اما . دشابهٔ تشاد ترورض ی لاد چیه  
 روطچه . میدرک تسرد ترورض امش ی ارب

دسیونیم دراد هکی دیزن لائتم؟ میدرکت سرد  
تاذ مزاولزا هذ، فصولیا هکمیدرو آری فصول  
ی لادرد وای ارب فصولیا هذ و تسا عوضوم  
کیرد وای ارب فصولیا هذ و دراد ترورض  
! دراد ترورض چیه؛ دراد ترورضی تقو

**فسخنم ضراً** «: دیتفگ امش رگال اثمب اینم  
امش هب ی صخش هکنیا لعل، «**ن اکملاب رقلاب**  
س مش ی ارب هکی فاسخنا نیا: دیوگب دنکل اکشا  
**ضراً اب فسخنم س مثلاً**»: دیتفگ و دیدرو آ  
تسا فسخنم ضراً اَطسا و هب س مش، «**ن اکملاب**  
ی ضعب رد، دیدرو آ ن اکملاب اجنیا رد امش هکنیا  
نیمز رگا. تسا ی رورض هئسم نیا، ن ایحاً زا  
**رمقلا**، دوشب ه لصف رمق و س مش نید و دیاید  
فوسخ اجنآ رد رگید ترورض نیارد، **فسخنم**  
قرورضلاب فوسخ اجنآ هکلب تسین ن اکملاب  
هک تسا ی فاصوا زا فاسخنا نیا نیاربانب. تسا  
هذ دنوشی م عقاو قرورضلاب چراخ فرض رد  
س مش نید نیمز هکنیا زال بق هکنیا لا. ن اکملاب  
،مینک هاگذ فوسخ هب ام دوشب ه لصف رمق و  
رمق ی ارب فوسخ، لء هب هجوت نودب مینیبی م  
وای ارب فوسخ تسا نکم ی نعید، تسا نکم  
ش یانعم دوشب ادیب وای ارب فوسخ هکنیا. دوشب ادیب  
ی ارب فوسخ، دشاب هتشاد تلء رگا هک تسا نیا  
،دشاب هتشاد تلء رگا و دوشی م قرورضلاب وای  
اجنیا رد سپ. دوشی م عانتملاب وای ارب فوسخ  
تسا صاخ ناکما، ناکما نیا

ن آ هک میروآی م ی فاصوا رد ار صاخ ناکما  
لمد. ددرگرب عوضوم نیا دوخ هب، صاخ ناکما  
و لء هب هجوت نودب عوضوم نیا ربل و محم نیا

رظن رد ی یاهنته ب امش دوخ هک دشاب ی لماوع  
 و ن تفرگ رارق طیارش دنیا رد تیلباق ، دیریگی  
 هبسنلاب ار دریگن رارق طیارش دنیا رد هکنیا تیلباق  
 رگا لاثمبابنم لاماد . دینادی م یواسم وا هب  
 تباتک ایآ ، دیریگب رظنرد دیز یارب ار تباتک  
 دیز یارب تباتک ؟ دراد ترورض دیز یارب  
 تباتک دهاوخب شد دیز رگا ؛ درادن ترورض  
 ام . دنکی مذ تباتک دهاوخن شد رگا و دنکی م  
 بتاک هب ار دیز طیارش دنیا هک میرادن ی طیارش  
 . دسیونیم دراد هکی لادر د رگم ، دنک مزلم ندوب  
 ترورض دوشی م ، دسیونیم دراد هکی لادن آرد  
 ن آرد ار تباتک دوجو دوحی نعی . لومحم طرشه ب  
 هذ ؛ دیداد رارق دیز رب تباتک لمدرد لیخد ، لاماد  
 و تباتک هب هبسنلاب ، دیز : دیتفگ روطنیمه هکنیا  
 . تسان یفرطلا یواسم تباتک مدع

ناکما موس یانعم هب لاکشا زانوخآ موحرم باوج

ی م دنوخآ موحرم ، دوشب لاکشا دنیا رگا  
 دنیا باوج . تسان شور لاکشا دنیا باوج : دیامرف  
 توبثر ب مکده کی تقوی ایضق ره رد هک تسا  
 رد عوضوم ، دوشی م ایضق نآ یارب لومحم کید  
 [ی نعی] ، لومحم نآ هب هبسنلاب تسا طرشبلا اجنآ  
 لااو . دوشی م ظاحل لومحم مدع و لومحم دوجو  
 دوجو طرشه بام ی ایضق مامت رگا هک دینک صرف  
 هیرورض اهنیاهمه ، دنوشب لومحم ققحت و  
 ظاحل ی لومحم طرشه ب ایضق تهجد . دنتسه  
 نآ دوخ ، ایضق تهجد رد هشیمه . دوشی مذ  
 هب عوضوم ربل لومحم مدو ی یاهنته ب عوضوم  
 ایضق تهجد ار دنیا و ، دوشی م ظاحل ی یاهنته  
 تلعد دوجو هکی ی ایضق و لئاسم نآ رد . دنیوگی

اعطه دراد تالخد عوضوم ربل و محم لمدرد  
 یوررض هب هیضه تهج تشگر ب اجنآ رد  
 ریغلاب بوجو ، بوجو رگید اجنیا ! دوشی م  
 درادن فرحی سک ریغلاب بوجو رد . دوب دهاوخ  
 ی تروررض اهتتم . تسا تروررض تهج اعطه هک  
 و لومحم نیا دوخ ، مینکی م تبحص اجنیا رد هک  
 ، دریگی م رارقظاح دروم و تقد دروم عوضوم  
 ریغلاب جومی جراب بسوی جراب لاء هکنیا هذ  
 هک تسای باوج نیا . دوشی م هیضه رد تهج  
 . دندی م هیضه نیا دروم رد دنوخاً موحرم

معی قیقد قلاط هذ ، تسا زاجم هب هیشت بابزا ، صخا و صاخ و ماع قلاط  
 رکذ دنوخاً موحرم اجنیا رد ار ی بلطم کی دعب  
 : دنیا مرفی م هک تسا نیا هئسم نآ و دنکی م  
 هب هیشت بابزا ، صخا و صاخ و ماع قلاط  
 نوچ . ماعی قیقد قلاط بابزا هذ ، تسا زاجم  
 صاخ دارفا مامت دیاب ماع موهفم نآ ، می ماع ره رد  
 رظن نیا زام ، سنج موهفم لاثم ؛ دوش لماش ار  
 ربرد ار لصف دارفا مامت نوچ هک میوگی م سنج  
 لخادن اسنا دارفا مامت ی نعید . س کعلاب لا ، دریگی م  
 نیا زای فنص امش لامد . دنتسه ن اوید موهفم رد  
 خرسد ای اهت سوپدرز لاثم ، دیریگ برظنرد ار عون  
 ار ناسنا داژن زای اهت سوپدیفس ای اهت سوپ  
 . دنتسه ناسنا زای فانصا اهنیا ، دیریگ برظنرد  
 تسا ماع ، عون موهفم نیا هک میوگب میهاو خبرگا  
 ربرد ار ناسنا زای تسوپ دیفس دارفا مامت ی نعید  
 بخ ، ن ز هب بسنلاب درمل اثم بابن م ای . دریگی م  
 درم ناسنا زای فنص کی هک دراد ی فانصا ناسنا  
 : میوگب رگا . تسا ن ز شرگید فنص و تسا  
 حیحص نیا ، دریگی م ربرد ار اهدرم مامت ، ناسنا

زا ی‌آهدرم فنص: مییوگب هکنیا س‌کعبا اما تسا  
 نیا دنوشی‌م ل‌ماش ار ن‌اسنا موهفم مامت، ن‌اسنا  
 ن‌آ، ی‌صاخ و ماء ره رد سپ. تسیند حیحص  
 دارفا میلک، ش‌دوخ ابجوم میضق کید اب دیاب موهفم  
 کید و دیق کید دیاب ص‌اخ‌ن‌آ و دریگب ربرد ار ن‌آ  
 زایتما ماء زا، ف‌صون‌آ اب ات دشاب هتشاد ی‌ف‌صو  
 ی‌م هک دشاب ی‌تاذ ف‌صو، ف‌صون‌آ ای. دنکب ادیپ  
 دوشی‌م هک دشاب ی‌تاذ ریغ ف‌صو ای، ل‌صف دوش  
 م‌ه‌ن‌یا هک دشاب ی‌ضرع ف‌صو هکنیا ای، فنص  
 م‌لاء اهئاحنا ی‌ل‌ع ف‌انصا هک تسا ف‌انصا زا  
 ت‌لا‌اغتشا هفتخم ف‌انصا و تسا ل‌هاج و تسا  
 ن‌یا. دریگی‌م ربرد ار ک‌لذل‌اثما و ل‌غاشم و تسا  
 ن‌یا رب ماء ق‌لاطا. تسا ص‌اخ و ماء هلسلس  
 ن‌یا رب م‌ه‌ص‌اخ ق‌لاطا و تسا ی‌قیقد، موهفم  
 و ات‌ح‌ت‌ر‌د ل‌خاد نوچ دوب دهاوخ ی‌قیقد موهفم  
 تسا.

دنوخاً موحرم هک هیفن‌حنام رد لااح  
 ی‌زاجم اه‌ن‌یا رب ص‌خ‌ان‌اکما ق‌لاطا: دنیا‌مر‌فی‌م  
 ماء ن‌اکما هب تبسند؟ ه‌ذ‌ای‌ت‌سا حیحص‌ای‌آ، تسا  
 میبایی‌م ار بلطم‌ن‌یا ام ص‌اخ‌ن‌اکما هب تبسند و  
 زا ترورض بلس هک مینیبی‌م ماء ن‌اکما رد  
 ت‌ح‌ت‌ر‌د موهفم و د‌اج‌ن‌آ رد. دوشی‌م ف‌لاخم بناج  
 ترورض موهفم ی‌کید: دنامی‌م ی‌قاب ماء ن‌اکما  
 تسا ه‌د‌ش‌ن‌وا زا ترورض بلس نوچ هک تسا  
 ی‌تقو ل‌اثم، دوب دهاوخ و ارد ل‌خاد م‌ه‌ت‌ر‌ورض  
 عانتما ی‌نعید، «ن‌اکم‌ل‌اب‌دوجوم‌الله» : مییوگی‌م هک  
 دوجو اما درادن ترورض راگدروپ تاذ ی‌ارب  
 دشاب هتشاد ترورض راگدروپ تاذ ی‌ارب دیشد  
 دشاب هتشاد ترورض دوجو تسا ن‌کم هک لااح

لاحد و ذرا نما نیا - ترورض ناکما ی نعید -  
 هک دراد ترورضاً عقاو دوجو ای: تسیند جراخ  
 «دوجوم الله» دوشی مَ لَ اَ ثَمَ». وصف، وصف  
 ضروری می‌شود یا اینکه موجود هم ضرورت  
 ندارد. بنابراین هم سلب ضرورت از امتناع  
 می‌شود و هم سلب ضرورت از ثبوت می‌شود.  
 این همان امکان خاص می‌شود. پس در تحت  
 امکان عام دو فرض باقی ماند. این امکان، امکان  
 عام است. لذا ما گفتیم: مثل عام است. البته نگفتیم  
 که ماهیت است! قبلاً بحث شد که امکان عام  
 ماهیت نیست. اگر ماهیت باشد لازمه‌اش این  
 است که در اقسام او، آنهایی که قسم برای این  
 هستند، در اینها ترکیب لازم می‌آید از  
 مابه‌الاشتراک و مابه‌الامتیاز. درحالی‌که  
 ضرورت بسیط است و قابل برای ترکیب نیست،  
 چطور اینکه امتناع بسیط است و قابل برای  
 ترکیب نیست. این از این نقطه نظر است.

ناکما رد . میوری م صخا ناکما غارس لااح  
 روطن یا ی نعید . دراد دوجو نیفرطلا ءاوتسا صخا  
 دشاب صاخ ناکما نامھ صخا ناکما هک تسیند  
 ار وا هک دراد یزیم لصفک ی صخا ناکما اما  
 ناکماً عقاو ، هذ . دنکی م ادج صاخ ناکما زا  
 لماش ار صخا ناکما دراوم هُمھ ، صاخ  
 :میوگی م صاخ ناکما رد هک نآ نوچ . دوشی م  
 ءاوتسا نآ هکنیا لعل ،تسا نیفرطلا ءاوتسا  
 زا یضعب رد و نایحاً زا یضعب رد نیفرطلا  
 نیا ،دوشد هرورضلاب لومحم طرشهب معقاوم  
 تلء طرشهب نایحاً زا یضعب رد ،درادذ لاکشا  
 لاکشا نیا رد ،دوشب هیرورض هُیضق ش دوش

ناکما رد هک تسا نیا رد تبحصی لو .تسین  
 ناکما نیا قیداصم هک مینکی م طرشام صخا  
 ابی قرف ش موهفم نوچ ،ش موهفم هذ - صخا  
 تسا نیفرطلا ءاوتسا زاب ،دنکی مذ صاخ ناکما  
 تلاد زالاحمه رد هک دشاب ی قیداصم دیاب  
 صخا ناکما ار نیا ،دیایند ی نیفرطلا ءاوتسا  
 هک مینکی م باختنا دیابام ار ی فاصوا .دنیوگی م  
 عوضوم هب تبسن لاحمه رد فاصوا نآ  
 دننام ،ی شم دننام ،تباتک دننام ،دشاب طرشبلا  
 هک کذلک اثما و فرح هب ل اغتشا دننام ،رعش  
 اهنیا .دوشی مذ راب اهنیا رب ی ترورض هنوگچیه  
**تولید** تقو رد فاسخنا ،تسا فاسخنا زا ریغ  
 دیای م نورید ناکما زا **س مثلاً نید و هنیب ضر لا**  
 یارب تیجوز زا ریغ نیا و .دوشی م ی رورض و  
 تسا تاذ هعبرأ یارب تیجوز نوچ ،تسا هعبرأ  
 زا ریغ نیا و .دراد ترورض و تسا تآیتاذ و  
 تکرد ،تسا عباصأ یارب ناتشگنا تکرد  
 رد اما .درادن ترورض عباصأ یارب ناتشگنا  
 طرشه ب ترورض نیا ،دشاب بتاک دیز هک ی تقو  
 عباصأ ناتشگنا تکرد نیا ی نعید ؛دوشی م فاصو  
 رگید .دراد ترورض دیز یارب تباتک تقو رد  
 دیریگب وازا ار ترورض نیا دیناوتی مذاجنیا رد  
 ،ناکما نآ هکنیا رگم .دینکل مدوار بار ناکما و  
 اما .تسا ی رگید ثحب کین آ هک دشابی تاذ ناکما  
 رگم ،درادن ترورض دیز یارب تقوچیه تباتک  
 هک دنتسه اهی ضعب .دنیشنب مارآ دناوتد دیز هکنیا  
 دناوتی مذ مارآ ،دنکی م راک دایز ناشرعاشم  
 فرح دیاب امتد ای دنسیونب دیاب امتد ،دنیشنب  
 فرط و دوشی م ل صو میسدها تقوی ضعب !دننرب

هچ رگید لاد؛ دیوگی م دنیسنی م روطنیمه  
 طرشه ت رورض اهنیا! تسیند ص خشم دیوگی م  
 نونجت اقوا زای ضعبرد!! اتسا هیتقو ایفصو  
 ی قابطا اهی ضعی ی ارب ی لو، دوشی م ادپی ی راودا  
 مار آرگا، دنوری م س لاجم رد هکی تقو!! دوشی م  
 س لاجم لاصا هک دنکی م س اسحا دننیشنب  
 ! دوشد هذ فرح دیاب امتد و درذگی مذ

دارفا اب ههجاوم رد ی ئابطابط هملاء موحرم هتامیکد باد

الله ن اوضر - ی ئابطابط هملاء موحرم باد  
 س لاجم رد لاصا هک دوب روطنیا - هیلع ی لاعت  
 دشی مذ ل اؤس ناشیا زات. دندرکی مذ تبحص  
 ت عاسد کی دنتشاد رارقرگا. [دندرکی مذ تبحص]  
 ی تقو و دنتسشنی م روطنیمه، دننیشنب اج کی رد  
 لاصا. دندادی م باوج دشی م ل اؤس ناشیا زات  
 تبحص چیه هک دوب روطنیا ناشیا تداء  
 الله ن اوضر - اقا موحرم اب ام ی تد. دندرکی مذ  
 ی تقو ات و، میتفر ناشیا شپ اهراب - هیلع ی لاعت  
 نیمه ناشیا دندرکذ تبحص اقا موحرم دوخ هک  
 هد اج کی رد تسه مدای نم. دندوب تکاس روط  
 هتسشن تکاس روطنیمه ناشیا و میتسشن هقیقد  
 حور باتک رد اقا موحرم هک ار ی الهیضه. دندوب  
 دادح ی اقا اب هارمه هکی تقو رد دناهتشون درجم  
 تسایوگ هئسم اعقاو<sup>1</sup>، دنتفر ناشیا ن دید هب  
 نذر فرح لاد لاصا هک دادح ی اقا نوچ  
 نیمه اذل، روطنیمه م ی ئابطابط هملاء، دنتشاد  
 دندرکی م هاگزار رگیدمه و دنتسشنی م روط  
 نیا هکی ئابطابط ی اقا بذ، تسا نیمه ش اهمز لا

<sup>1</sup> 284 ص، درجم حور .

آلصا هسفنحی ف هک م ه دادح ی اقا ، دندوب نینچ  
 ی نابطابط هملع اب هچ ، دنتتشادن دز فرحل اح  
 م هابودن یا ی تقو و ، ی نابطابط هملع ریغ اب هچ و  
 ود ن او ت هب هیضه هک تسا مولعم دنوشد روج  
 !! دوشی م

دندرکی م ل قنار ی ایضه اقا مو حرم هعقد کی  
 :دندومرفی م ، دوب بیجعی لیخ و

، میدوبی سلجم رد ناشیا اب و دندماً نار هت هب ی نابطابط هملع مو حرم هبترم لکی  
 نیب فلاتخ ل اهام ارهاظ هک درک ی فسلف ل اوس لکی ناشیا زا ، دوب اجنأ رد ی صخش  
 مو حرم . دوب ی اهشمقی هلا ی دهمدمحم خیشد اقا مو حرم و ی نابطابط هملع مو حرم  
 ن دید هب ناشیا هک دوب رارق دعی . دنداد خساپ هیضه نیا هب ل صقم ی نابطابط هملع  
 مامت و دوب هتفر هتکنش سرپ صخش نأ . دندک دیدزاب و دنورب ی هلا ی اقا مو حرم  
 ی هلا ی اقا هب دندوب هداد هملع مو حرم هک ار ی باوج و دوب هدرک ل اوس هک ار ی لئاسم  
 ار ریشمشد و هدهنر سردرب دوخملاک و هدیشوپ مرز ی ربیعت هب م ی هلا ی اقا . دوب هتفگ  
 ل قن اقا مو حرم) . . . و دنیایی ناشیا ات (تسا ن م ربیعت هتبلأ) دوب هدیشکرپ ماینز م  
 زا هئسم هک درک ندرک تبحص هب عورش و هک میدوب هتشنز زونه ام (دندومرفی م  
 طقف ناشیا خساپ رد ی نابطابط هملع مو حرم هکنیا بلأج . . . و تسا رارق نیا  
 ، هلب ، هلب : دنتفگی م ناشیا ، تفگی م و ا هچره «!تسا حیحص ، هلب ، هلب» : دنتفگی م  
 دوب ی طاسب هچ نیا : میتفگ ناشیا هب ، میدماً نورب اجنأ زا هک ی تقو ام «!تسا تسرد  
 روطنیا بلطم ، ریخن» : تفگ ناشیا !؟ هلب ، هلب : دیتفگ امش ، تفگ و ا هچره هک  
 «!تسین»

میکد درم ! میکد درم : دنیوگی م صخش نیا هب  
 فرصم دوخی ب ار ش ای ژرنا هک تسا ی سک  
 دنک تباث ار ش فرح دهاوخی م اقا ن آ لاماد ! دنک  
 ، تسا روطنیا هیضه ی تقو ! دنکب رانگب بخ  
 لاماد ! دینکشن ار ش لد ، دنک تباث ادخ هدنب رانگب  
 نیا هب هدنب آدج . . . و دینزب فرح و دینیشن م ادم  
 زا ی مک هک میوگب مناوتی م هتبلأ ! ماه دیسر بلطم  
 س اسحا دایز دویمک ق باس ی لو ماه دش رتهب ق باس  
 ی نعید ! دوب مفیلکتی ور زا اعقاو م ه ن آ و ! دشی م  
 لثم م ه هدنب ، دوبذ فیلکت هئسم رگا الله نیب و ی نیب  
 ار نیا . هلب ، هلب : متفگی م ی نابطابط هملع مو حرم  
 ن لآ هکنیا روطچ ! منکی منی خوشد و میوگی م آدج  
 زا ی ضعبرد . تسا روطنیمه ، هلب ، هلب : میوگی م  
 زا جارخا یاضتقا ، داشرا یاضتقا ، دراوم  
 و ماهبا نیبیت یاضتقا ، تیاده یاضتقا ، هکلهم  
 تیفیک نیا هب دیاب بلطم نیا و تسه . . . و لامجا  
 اهنیا تسین روطنیا هئسم هک ی تقو رد اما . دشاب

و دندوب روطن یا اهنیا ،صلاخ .دوشی مذ بتر تم  
!دندوب بیجعی لیخ

یرافغی یاقآ هک دوب یرگید بللاج نایرج  
:درکی مل قذ هدنب یارب

در زمان شاه بود که چند نفر از اساتید فلسفه دانشگاه‌ها به ایران آمده بودند و همراه با چند نفر دیگر از استاد‌های دانشگاه فلسفه برای ملاقات علامه طباطبائی به قم آمده بودند و گفته بودند که مرد میدان ما الآن در دنیا علامه است و بالاتر از ایشان وجود ندارد! آنها در مورد علوم علامه طباطبائی مطالبی خوانده و شنیده بودند، اشکالاتی در ذهن خودشان مطرح کرده بودند که بیایند و با علامه در میان بگذارند. آنها پیش ایشان وقت گرفته بودند و آمدند و اول بعضی آنها را معرفی کردند که این آقایان از فلان جا و فلان جا آمده‌اند و می‌خواهند از خدمتتان بهره‌مند شوند و کذا و کذا. (حالا اگر ما در آنجا بودیم می‌گفتیم: خیلی لطف فرمودند، بفرمایید در خدمتشان هستیم، و از این تعابیر!) اما مرحوم علامه همین‌طور که نشسته بودند تشکری کردند و یکی از آنها سؤالی مطرح کرد و پرسید که در مورد این مطلب نظر حضرت عالی چیست؟ ایشان گفتند: «نمی‌دانم!» با خود گفتیم: این سؤال سختی نبود، خود مرحوم علامه راجع به این قضیه صد صفحه کتاب نوشته بودند! فرمود: «نمی‌دانم!» چرا این‌طور شد ما را در برابر همه شرم‌منده کرد، می‌گویند: مرد میدان ما این است و او می‌گوید: «نمی‌دانم». یکی از آنها دوباره گفت که آقا راجع به فلان قضیه نظر شما چیست؟ ایشان گفت: «نمی‌دانم»، قضیه دوم را هم گفت نمی‌دانم! عجب! به یکدیگر نگاه کردیم جریان چیست؟! آنها هم قدری تعجب کردند! با خود گفتند: این که می‌گفتند فلان است! یکی دیگر از آنها آمد که علی الله يك تیر دیگر هم بیندازد و سؤال کرد که در فلان قضیه اختلاف است که بعضی‌ها این‌طور می‌گویند و بعضی دیگر این‌طور می‌گویند، حضرت عالی به کدام يك از این دو گروه معتقدید؟ باز ایشان فرمودند:

«نمی‌دانم». آن شخص می‌گفت ما گفتیم: تا قضیه بیشتر از این خراب نشده بلند شویم و برویم. می‌گفت: بلند شدیم و آمدیم اما بهت زده شده بودیم که این چه قضیه‌ای بود؟! این چه مجلسی بود؟! و از ایشان هم سؤال نکردیم که آخر چه مسئله‌ای هست؟! چرا شما این‌طور جواب اینها را دادید؟!

ار در او مرگا اما، تفگذار ل او سد در او م هتبا ن دز فرد هب عورش ت عاسد كی دنسریپ ام زا و س بای و بطر و برغ و قرش زا، مینکی م! میوگی م ده او خب ن املد ه چره و دنریپ و دنرچ: تفگی م ص خشن آ؟! دود ی اهلئسم ه چن یا ی لو

اهنا هب متساو خلائم ای! دنک هینت ار اهنیا تسا متساو خ هک مدوب ن یا هملاء رظن دیاش متساو خ ای! دینکذ تبخص دروم ن آ رد دوخیب، دیرادن نیقی ی اهلئسم هب ات دنامهفب! دشاب هتشاد نیقی اهنأ هب تبسن دیان اسنا و تسا ی مهم لئاسم، ی فسلف لئاسم: دیوگی

او این‌طور برداشت می‌کرد. ولی من خیال می‌کنم که علامه از آن مجلس يك چیزی فهمیده بود که اصلاً نخواسته بود جواب آنها را بدهد. علامه آدم تیزی بود و موقعیت را می‌سنجید! خلاصه، شاید يك وقت برنامه‌ای بوده یا ممکن است احساسی برایش پیدا شود و شاید برای خودش ضرر داشته باشد، یا اینکه آنها به طوری آمده بودند که يك استفاده تبلیغاتی بکنند! مرحوم علامه اهل مراقبه بود، شاید این مسئله مدنظر ایشان بوده است! چون نظائر این قضیه هم اتفاق می‌افتاد که ایشان در بسیاری از موارد در يك جمع صریحاً می‌گفتند: «نمی‌دانم». و خود مرحوم آقا هم اتفاقاً خیلی موارد را از ایشان شنیده بودند، مرحوم آقا نقل می‌کردند:

من از ایشان راجع به بعضی از آیات قرآن سؤال می‌کردم و ایشان می‌گفتند: «نمی‌دانم». (بعد می‌گفتند:) من خیلی تعجب می‌کردم می‌گفتم: آخر آقا، کم‌لطفی می‌کنید و...!

اما ایشان جداً می‌گفتند: من نمی‌دانم. و من این را بارها از ایشان شنیدم و در جلساتشان هم

می‌گفتند. شاید هم واقعاً همین‌طور بود؛ یعنی واقعاً نمی‌دانستند! مگر ما حتماً باید ایشان را پیغمبر و امام بدانیم، تا اینکه بگوییم می‌داند! ایشان نمی‌دانستند و گفتند: من این قضیه را نمی‌دانم! البته در بعضی از موارد می‌دانم که با مصلحتی گفتند: «نمی‌دانم». و من این را یقین دارم که ایشان در بعضی موارد مصلحتی بوده است. و این صداقت ایشان را در قضایا و مطالب می‌رساند که بیخود نمی‌خواهند سر افراد را شیره بمالند و با حدس و گمان و لیت و شاید نمی‌خواسته‌اند سر افراد را شیره بمالند. نمی‌داند خب بگوید نمی‌دانم.

ن‌اگرزبی نیقیو یرکفی نابه س‌اسار بل‌م‌موزا

چندی پیش من در مورد يك مطلب با يك نفر صحبت می‌کردم و آن شخص می‌گفت: «شاید این‌طور باشد!» بنده هم گفتم: شما با «شاید» می‌خواهید يك مطلب را ثابت کنید؟! خودت داری می‌گویی: شاید! من می‌گویم: قضیه چیست؟ تو می‌گویی: شاید؟! خب من هم می‌گویم: شاید، پس من هم با شما در «شاید» شريك هستم، من هم می‌گویم: «شاید...». اما اگر ما بخواهیم قضیه را به امکان خاص برگردانیم، شاید در آن طرفش هم هست! اگر این طرف باشد پس نگو شاید بلکه بگو: بالضرورة. تو که نمی‌گویی: بالضرورة، تو می‌گویی: شاید این‌طور باشد! «شاید» دو طرف دارد، یک طرفش هم آن طرف است! می‌بینید که با شاید نمی‌شود با مردم طرف شد. همیشه انسان باید با مردم که صحبت می‌کند جهت قضیه ضروری باشد، باید تفکر این‌طور باشد. یا اگر

«شاید» هست، بگویند که مسئله احتمالی است. نه اینکه در نظر خودتان قضیه شایده هست اما در میان مردم قضایا را قضایای ضروریّه جلوه بدهید! چرا این طور است؟ به جهت اینکه ما عهده دار هدایت و اضلال مردم نیستیم. آیا خدا به شما گفته که هدایت آنها به دست شما است؟! به مقداری که فهم داریم و فهم دارید، بایستی که با همان مقدار با مردم صحبت کنیم، بقیه اش به ما چه مربوط است؟! ربطی به ما ندارد! هر کسی خودش می داند و خدای خودش! خداوند باید نور هدایت را در سرش بیندازد، به من چه مربوط است؟! من چرا از حیطة خودم پا را فراتر بگذارم؟! چرا من تخطی کنم؟! دیگری گمراه می شود خب بشود، چه ربطی به بنده دارد؟! من در آن حیطه ای که علم دارم، و اضافه بر آن علم، تکلیف هم داشته باشم [حرف می زنم]! این تازه دو قضیه است: یک وقت انسان علم دارد، اما «**ام لاقین املعی ام لک**»<sup>1</sup>. تسا مءء ماقم، ماقم نیا هک ی مءء نیا لاء، تسا فیلکت ماقم، ماقم لک میرادن مءء ام؟! تسین ایی تسه م ه ف لکم ایآ یراد میرادن ار ش مءء! مینکی م فیلکت س اسحا اما ن ب ه ب ه لئسم اج ک یرد اذل! میوری م فیلکت غارس لئسم ابی رگید روط ل و از ارگا. دسری م تسب. میسری مذ تسبن ب ه ب هاگچیه میدرک دروخر ب

<sup>1</sup>: 115 ص، 53 ج، راوندلاً راجد؛ 494 ص، رئاصبلا رصتخم.

**ام لک لا و ل لاقین م لعی ام لک ام**: م لاسلا هیلع مهذع ثیدحلا ی فی ور دقف»  
«**هلها رصد هتقو ن اد ام لک لا و هتقو ن اد ل لاقین**

تسین روطنیا: هذش تیاور م لاسلا مهیلع همنأ زا ی ئیدد رد» : به مجرد هذش هتفگ هچره هک تسین روطنیا و دوش هتفگ دوش هتسناد هچره هک دشاب هدیسر ارفش تقو هچره هک تسین روطنیا و دشاب هدیسر ش تقو (ق قحم) «دشباب هدمأ درگ ش لها

لئاسم ابلوا ز ا صخش كيد در اذن ناكماً لاصا  
نيا! دسرب تسبن به دعب و دنك درو خربى ناهرب  
هابتشا ش تامدقم رد دينا د ديسر رگا! در اذن ناكما  
تسا هدرك هابتشا اهناً ميظنتو تامدقم رد، هدرك  
نيمه! مير يگب داي دياب امهكتسا مى مسرنيا و  
الله ناوضر - يئابطابط هملاء لثم، ن ناگرزب ملاك  
نيا و، دنتسه ي اهتخپ دارفا اهنيا - مهلاء ي لاعت  
مينك ز بصد. دناه داد رارق ام رايته ردا ر هبرجت  
ماجنا ر هبرجت نآ ميديسر دد نآ به ي تقو بهك  
نيا لوا ز اهناً! ميهد ماجنا ن لا ز ا! ميهد  
نسنآ به ي تقو بهكنيا ات دناه داد ماجنا ر اهبرجت  
نسنرد رگا! دناه درك اديپ ار ل باد نيا دناه ديسر  
دنروايد تسده بهبرجت دنتساوخمى گلاس تصشد  
، ن ناگرزب. دندركى م عورش لوا ز ا دياب هزات  
داد ي اقا، اقا موحرم، يئابطابط هملاء  
ياراد بهكى دارفا و - مهلاء ي لاعت الله ناوضر -  
تايبرجت ز ا دياب، دندوب هناميك تايبرجت  
رتكادد؛ مينكب ار هداقتسا رتكادد ناشهناميك  
يئاسم رد، مينك ت و اضقه دوز اياضق رد! هداقتسا  
ي صخش رگا، مينك رظن راهظا دياى م شيب بهك  
، تسا روطنيا: ميوگن آروف، هداد ماجنا ي راک  
اب طايترا رد، دشاب هدوب نيا ز ا ريغ بهكنيا لعد  
بهكتسا يئاسم اهنيا. مينك لمع هديجنس دارفا  
زارق رظندم دياب ش تا طايترا هزود رد ناسنا  
لئاسم بهك رگيد بلاطم رياسر دمه دعب و. دهد  
ي متدو ي عطقه هئاسم رگيد اجنا رد تسا ي داقتعا  
ار ش دوخت اداقتعم ي انب ي تسياب ناسنا بهكتسا  
! درانگب ل صا نيمه رب

ماه درك هبرجت ن م دوخ، ميوگب امش بهار نيا و

ناسنا رادقم ره به به که دیاهدرک بهر جت م ه امش و  
 یلقع و یرکفی نایم زا ریغ ش دوخ ی نایم رد  
 ربو دهدب تلخدار فطاوع و تاساسحا دهاوخب  
 می ورفی زور کی انب ن آ ،دنیچب ار انب انبم ن آ  
 ورف انب ن آ زور کی دشاب دهاوخی م هچر ه !دزیر  
 زا ریغ یرگید لئاسم ،لوا زا نوچ !دزیری م  
 اجنآ رد و هدمآ ی ملع و ی نیقی و ی ناهر ب لئاسم  
 هاگیاج دیاشد و دیاب هکروطن آ و هدرک ادیپ رارقتسا  
 زا یرایسبرد امش اذل .تسا هتفاین زاب ار ش دوخ  
 ش یوشد راجد دارفا هک دینیبی م هعفدک ی دراوم  
 ش یوشد نیا ،دنوشی م بارطضا راجد ،دنوشی م  
 تسرد ی نایم هک تسا نیا رطاخه ب بارطضا و  
 هعفدک ی و هتشاذگ ار انب ی نایم ن آ رب ،تسا هدوبند  
 !بجء .تسا هتخیر ورف انب ن آ و هدش هدز باریز  
 ارچ ،تسا هنوگنیا و امیدرکی م لایخ ل احصبات ام  
 ،تسا در هئسم میدرکی م لایخ !؟دش روطنیا  
 ارچ ،تسا دییات میدرکی م لایخ !؟دش دییات ارچ  
 نیا رطاخنیا بهل ئاسم نیا و دییات و در !؟دش در  
 هدش حرطم حیحص ایاضق و لئاسم ن آ هک تسا  
 ایاضق ی ناسون رتمک اب هک دینیبی م امش اذل ،تسا  
 دردهب ی لیخ ملع هک تساجنیا و .دروخی م هه ب  
 ملع صخش کی هنوگچ هک دروخی م ناسنا  
 و تانایرج و لئاسم نیا رد ار ش دوخ دناوتی م  
 !دراد هگذ و دنک طبض هفتخم ثداو در د

دمحمل آ و دمحم ی اعل صد مهلا